

Häkeltyminen ja feministinen vastuullisuus (tutkimus)kohtaamisissa lasten taidetekeiden kanssa

Satu Suvanto & Suvi Pihkala

Artikkelimme osallistuu keskusteluihin uusmaterialistisen taidelähtöisen tutkimuksen eettispolitiittisista mahdollisuuksista. Aineiston muodostavat tutkijoiden ja taiteilijan autoetnografiset havainnot prosessista, jossa lasten vertaissuhteita käsitteleviä taidetekeä kuratoitiin näyttelyiksi. Uusmaterialistisista teorioista ammentaen kehitämme artikkelissa häkeltyksen käsitteen, jonka avulla tarkastelemme affektiivisiä kohtaamisia lasten taidetekeiden kanssa prosessin eri vaiheissa. Artikkelissa avaamme käsitteellisiä ja käytännöllisiä näköaloja uusmaterialistisen taidelähtöisen tutkimuksen muutosvoimaan ja siihen kietoutuvaan vastuullisuuteen, joiden merkitystä pohdimme erityisesti lasten vertaissuhteiden ja sukupuolien tutkimuksen kontekstissa.

AVAINSANAT: FEMINISTINEN UUSMATERIALISMI, FEMINISTINEN VASTUULLISUUS, HÄKELTYMINEN, LAPSET, LASTEN TAIDETEOT

Feministiset enemmän-kuin-ihmiskeskeiset uusmaterialistiset lähestymistavat ja metodologiset avaukset ovat viimeisten vuosien aikana ohjanneet tutkijoita tarkastelemaan tietämisen ja tiedontuotannon eettispolitiittisuutta uusin tavoin (Hyvärinen ym. 2021; Irni & Kyrölä 2016; Leppänen & Tiainen 2016). Esimerkiksi kasvatustieteellisen feministisen uusmaterialistisen tutkimuksen kentällä (Os-good & Robinson 2019; Ringrose ym. 2019; Taylor & Hughes 2016) ne ovat inspiroineet tutkijoita pyrkimään ylittämään puheperustaisten menetelmällisten kehikkojen rajoitteita (ks. esim. Huuki, 2018) ja löytämään luovia keinoja tuottaa tietoa ja käsitellä luonteeltaan sensitiivisiä, esimerkiksi häiritään, suhteisiin ja sukupuoleen liittyviä vaikeasti artikuloitavia kokemuksia ja vähän käsiteltyjä aiheita yhdessä lasten ja nuorten kanssa. (Hickey-Moody 2021; Huuki ym. 2022a; Pihkala & Huuki 2019; Renold 2018;

Renold & Ivinson 2022). Luovien taidelähtöisten lähestymistapojen avulla on pyritty ravitsemaan muutoksen (mikro)prosesseja uusin tavoin, ja niistä on etsitty entistä enemmän myös keinoja kommunikoida tutkimusta laajemmille yleisöille (Pihkala & Huuki 2019; Renold ym. 2020; Renold 2018). Tässä artikkelissa osallistumme näihin keskusteluihin ja jatkamme niitä tarkastelemalla taidelähtöistä lasten vertaissuhteiden valtaa ja valtavainoumia käsittelevää tutkimusprosessia.

Artikkelimme keskiössä on uusmaterialistisista taidelähtöisistä ja luovista lähestymistavoista ammentanut prosessi, joka pohjautuu Oulun yliopiston FIRE-tutkimuskollektiivin tutkimukseen ja luoviin työpajoihin – *Kaveripajoihin*. Kaveripajoissa 10–12-vuotiaat lapset ovat tutkailleet vertaissuhteisiin liittyviä kokemuksia ja ajatuksia erilaisin luovin aktiviteetein (piirtämällä, maalaamalla, rakenta-

malla erilaisista materiaaleista, tekemällä animaatioita yhdessä tutkijoiden ja taiteilijoiden kanssa. Kaveripajat ovat keskittyneet erityisesti sukupuoleen kietoutuvan häirinnän ja turvallisten kaverisuhteiden teemoihin (Huuki ym. 2021). Pajojen tavoitteena on tarjota lapsille mahdollisuus tunnistaa ja käsitellä heidän arjessaan risteileviä vertaissuhteisiin ja niissä navigoimiseen liittyviä kokemuksia turvallisesti, vähä vähältä ja omista lähtökohdistaan, samalla visioiden niille eettisesti kestävämpiä vaihtoehtoja. (Huuki 2019; Huuki ym. 2021; Pihkala ym. 2022; Pihkala & Huuki 2019; Pihkala ym. 2019). Työskentellessä teemojen parissa lasten kokemuksista, ajatuksista ja toiveista käsin, pajojen metodologia on pyrkinyt purkamaan lapsi-aikuinen-dikotomiaa ja -hierarkiaa, jotka ovat leimanneet vertaissuhteiden ja sukupuolen käsittelyä ja niihin liittyvää kasvatusta ja tietoa (esim. Lehtonen ym. 2023) mutta yhtä lailla myös lasten taidetta koskevia keskusteluja ja käytänteitä (Venäläinen 2019, 13).

Uusmaterialistisesti inspiroituneen metodologisen työn osana tutkimuskollektiivin huomio on laventunut myös luoviin prosesseihin kietoutuvaan ”voimaan välittää” lasten usein sivuun jääviä kokemuksia ja olla aktivoimassa muutosta julkisessa keskustelussa ja pedagogisissa käytänteissä. Kaveripajojen aikana syntyneitä lasten taidetta ja ajatuksia onkin siksi haluttu viedä pajojen jälkeen lasten avulla julkisen rajapinnoille luovin keinoin.

Tässä artikkelissa tarkastelemme taidelähtöisen tutkimuksen potentiaalista muutosvoimaisuutta ja siihen liittyvää vastuullisuutta pysähtymällä affektiivisiin hetkiin, jotka aktivoituivat lasten pajoissa tekemän taiteen äärellä prosessin eri vaiheissa. Taidelähtöisten prosessien muutosvoimaisuuden ymmärtämiseksi ajattelemme Erin Manningin (2016) ja Katve-Kaisa Kontturin (2013) inspiroimana, etteivät lasten pajoissa tekemät taideteokset vain *ole* vaan myös *tekevät*, ne ovat ontologisesti aina muutoksellisia prosesseja. Barbara Bolt (2004) korostaa tätä muutoksellisuutta ja aktiivisuutta käsitteellä taiteen teos (*work of art*) taideteoksista puhumisen sijaan. Häntä mukailien puhumme siksi tässä artikkelissa lasten *taideteoista*. Tällä korostamme taiteen toimijuutta mutta myös lasten toimijuutta niin taiteen kuin suhteita ja sukupuolta koskevan tiedon yhteydessä.

Keskityimme erityisesti työskentelyyn ”Unelmien Kaverimaa”-nimisten lasten taideteosten kanssa. Unelmien kaverimaa syntyy osana Kaveripajojen luovaa prosessia, jonka aikana lapset olivat ensin tutkailleet kaverisuhteiden mukavilta ja toisaalta hankalilta tuntuvia ulottuvuuksia aiheeseen orientoituen, itsenäisesti omien kokemusten pohjalta taiteillen sekä ajatuksia ja mielipiteitä luovin keinoin kommunikoiden (Huuki ym. 2021). Unelmien kaverimaa oli aktiviteetti prosessin loppupuoliskolla, jonka aikana ei-toivotusta kutsuttiin liikkumaan myönteisten kuvitelmien suuntaan; siihen, millaisia asioita lapset pitäisivät unelmien kaverimaissaan tärkeinä. Unelmien kaverimaissa lapset käsitelivät muun muassa turvallisten kaverisuhteiden puitteita ja tiloja, joissa kukin saisi olla sellainen kuin on. Pajojen jälkeen, osana pajoihin sisäänrakennettua ajatusta lasten kokemusten, ajatusten ja taideteosten välittämisestä laajemmille yleisöille, kuratoimme tutkija-taiteilijayhteistyössä taideteosten pohjalta kaksi näyttelyä. Niissä lasten taideteot tulivat osaksi uusia yleisöjä ja uudenlaisia materiaalisia puitteita, ensin julkisessa avoimessa tilassa Oulun keskustassa ja myöhemmin Oulun yliopistolla.

Pajojen loppupuolelle sijoittuneina taidetekoina ajattelemme Unelmien kaverimaa materiaalisina prosesseina. Niiden materiaalisuus ei siis ole vain neutraali pinta, johon ajatukset ja kokemukset piirtyisivät ja joista merkitykset olisivat erotettavissa (Barad 2007; Kontturi 2013). Ajattelemme Unelmien kaverimaiden koostuvan niistä kokemuksista ja kantavan niitä kokemuksia ja sitä vertaissuhteiden ja sukupuolen teemaa käsittelevää luovaa prosessia, jonka osana ne ovat syntyneet (ks. Renold 2018, 28). Ajattelemme niihin liittyvän sensitiivisyyttä, sillä ne ”kantavat” lasten kanssa vähän käsiteltäviä aiheita ja ovat osa prosessia, joka on kutsunut lapset luovaan tekemiseen niiden äärellä.

Otamme analyttiseen tarkasteluun (tutkimus)-kohtaamiset lasten taideteosten kanssa, kun taideteot liikkuvat tutkimusprosessin aikana lasten taidelähtöisen työskentelyn ääreltä julkisen rajapinnoille. Analyttiseksi navigaatiovälineeksi (Braidotti 2013) muotoutuu *häkeltyminen* ajatus, jota on inspiroinut Jane Bennettin (2016) *lumoutumisen* käsite sekä uusmaterialistinen ”hankaluuksien kanssa pysyvä” eettinen orientaatio (Barad 2007; Haraway

2016). Häkeltyminen käsitteen avulla kysymme: Mitä lasten taideteiden kanssa tapahtuu häkeltyminen hetkissä sensitiivisiä aiheita käsittelevän (tutkimus)-prosessin eri vaiheissa? Minkälaisia muutospotentiaalia ja minkälaisia vastuullisuuksia ja eettisiä suhteisuuksia häkeltyminen hetkiin liittyy?

Häkeltyminen hetkiin pysähtymällä artikkelimme osallistuu feministisiin uusmaterialistisiin, muun muassa kasvatustieteiden ja sukupuolentutkimuksen kentillä käytyihin metodologisiin keskusteluihin, jotka ovat nostaneet esiin luovien ja taidelähtöisten lähestymistapojen potentiaalia sensitiivisten aiheiden käsittelyssä ja tutkimuksessa (mm. Hickey-Moody ym. 2021; Renold 2018; Tumanyan & Huuki 2020). Tästä huolimatta nämä metodologiset keskustelut ovat kuitenkin toistaiseksi ulottuneet vähemmässä määrin siihen mitä tapahtuu, kun taideteot kuljetetaan julkisen rajapinnoille osana tutkimusprosessia (ks. kuitenkin esim. Pihkala & Huuki 2019; Pihkala ym. 2019; Renold & Ivinson 2022). Lähestymme näitä lasten taiteen näkökulmasta laajemmin käsiteltyjä teemoja (esim. Venäläinen ym. 2019) tässä artikkelissa tutkimusprosessin ja sen eettispoliittisuuden näkökulmasta. Taideteot prosessin osana haastavat ajattelemaan siihen liittyviä vastuullisuuksia ja mahdollisuuksia uudella tavalla. Artikkelimme tarjoaa käsitteellisiä ja käytännöllisiä näkökulmia siihen, mitä feministinen eettispoliittisuus tarkoittaa sensitiivisiin teemoihin liittyvän taidelähtöisen ja muutokseen orientoituvan tutkimuksen ja työskentelyn käytännöissä. Ehdotamme häkeltyminen käsitettä keinona tavoittaa taideteiden kanssa kohtaamisissa ilmenevää ihmetystä, ristivetoisuutta ja jännitteisyyttä ja kerää auki kohtaamisiin kytkeytyvää muutosvoimaa ja eettisen välittävän vastaamisen mahdollisuuksia.

TAIDETEKOJEN HÄKELLYTTÄVÄ MATERIAALISUUS

Tutkimuksemme kytkeytyy ”ontologiseen käänteseen” ja sen aalloilla virinneisiin feministisiin uusmaterialistisiin teoreettis-metodologisiin keskusteluihin, jotka ovat kiinnittäneet enenevässä määrin huomiota materian toimijuuteen ja affektiivisuu-

teen (Bennett 2016; Barad 2007), todellisuuden yhteisluontoutuvaan luonteeseen (*intra-action*) (Barad 2007) ja eettisyyteen erottamattomana osana materiaalis-diskursiivisten kietoumien jatkuvaa yhteisluontoutumista; niiden kehkeytyvyyttä (Barad emt.; Haraway 2016). Tämä ontologinen käänne on inspiroinut uusia luovista lähestymistavoista ja taiteesta ammentavia metodologisia avauksia, joissa kiinnostus on representaation sijaan taiteen prosessiluonteessa (Bolt 2004; Kontturi 2013; Hongisto ym. 2013). Huomio suunnataan siis enemmän siihen mitä taide tekee kuin mitä se on (Manning 2016; Kontturi 2013). Metodologisesta näkökulmasta esimerkiksi feministisen ja sukupuolentutkimuksen kentällä tutkijat ovat näitä luovia lähestymistapoja hyödyntäen etsineet keinoja ”avata tiloja” tutkia esimerkiksi lasten ja nuorten sukupuoleen liittyviä ajatuksia ja kokemuksia (Renold 2018; Huuki ym. 2022). Samalla, ja yhä enenevässä määrin, feministisen tutkimuksen eettispoliittisuuden luontevana jatkumona tutkijat ovat käsitelleet taiteen ja luovan tekemisen muutosvoimaisuutta osana tutkimuksen erilaisia prosesseja (Renold 2018).

Huomion laventuminen luovien menetelmien muutosvoimaisuuteen on tarkoittanut samalla sitä, että tutkimuksessa tuotettu tieto – ja tämän tutkimuksen kontekstissa lasten taideteot – eivät vain ”ole”, vaan ne kehkeytyvät joka hetki ja jokaisessa kohtaamisessa aina uusiin kietoumiin tullessaan. Näin ajatellen taideteot ja niiden materiaalisuus on affektiivista, väreilevää ja eläväistä sekä poliittista; niillä on kyky vaikuttaa ja tulla vaikutetuksi (Bennett 2020). Bennettille (2016) tällä materian eläväisyydellä on pysäyttävää voimaa, josta hän keskustelelee *lumoutumisen* käsitteen avulla. Bennett (2016, 5) kuvaa lumoutumista olotilana, joka sisältää yllättävän kohtaamisen, jota ei odottanut ja johon ei ole aivan valmistautunut. Yksi tapa tunnistaa lumoutuminen on väliaikainen kronologisen ajan ja kehon liikkeiden jännittyminen. Lumoutuminen on yllättävyydessään miltei lamauttava kohtaaminen, joka kiinnittää huomion. Bennett (2016) kuvaa lumoutumisen olevan ihmetystä, lapsenomaista innostusta elämästä; siinä on positiivinen vire. Toisaalta Bennett (2016, 111–112) kuvaa myös, miten lumoutumiseen voi liittyä lisäk-

si outo, häiritsevä tunne keskeytetyksi tulemisesta.¹ Lumoutuminen operoi suhteisesti, intensiteetteinä, ohi rationaalisten ja tietoisten rekisterien (esim. Bennett 2016; Massumi 1995), ja juuri siksi se antaa välineitä myös taidetekojen aktivoimien affektiivisten kohtaamisten tarkasteluun.

Lumoutumisella on affektiivisuudessaan voima avata näkemään uudenlaisia mahdollisuuksia ajatella ja toimia. Esimerkiksi Noora Pyyry (2022, 78) on kirjoittanut tästä lumoutumiseen liittyvää radikaalista voimasta Bennettin teorian kanssa keskustellen ja sitä täydentäen. Pyyry kuvaa, miten lumoutumisen muutosvoima piilee juuri tässä mahdollisuudesta repäistä ihminen irti totutuista tavoista – lumoutumisen hetkessä mikään ei tunnu selkeältä, ja juuri siihen liittyvä epärointi tekee mahdolliseksi muutoksen ja toisin toimimisen. Lumoutumisen voi siis ajatella olevan ratkaisevan tärkeää eettisen toiminnan motivoimiseksi, sillä eettinen toiminta ei synny vain ulkoisia koodeja noudattamalla vaan vaatii affektiivisen eettiseen suhteeseen havahtumisen (Bennett 2016).

Lumoutumisen eettisessä ”voimassa” onkin kosketuspinta Karen Baradin (2007) ”kietoutumisen etiikkaan”, jossa myöskään eettisyys ja vastuullisuus ei palaa ihmismieleen vaan materiaalsiin kietoutumisiimme maailmassa ja sen osana. Jokainen hetki kutsuu ja mahdollistaa eettisen vastaamisen, huomasimme sitä tai emme (Barad 2007). Kietoumat kytkevät meidät historioiden, nykyisyyksien ja tulevaisuuksien hankaluuksiin velvoittavalla tavalla: Donna Harawayn (2016) sanoin meidän tulee nimenomaan pysyä hankaluuksissa, niiden kanssa-ajatellen, eettisesti kestäviä ja elinkelpoisia maailmoja rakentaaksemme. Barad (2007) ja Haraway (2016) käyttävät tässä yhteydessä termiä *responsibility*, jonka esimerkiksi Päivi Jokinen (2022, 73) on väitöstutkimuksessaan kääntänyt ’eettiseksi vastaimiseksi’. Tässä artikkelissa lähestymme sitä kuitenkin *välittävän vastaamisen* ajatuksen avulla. Näin pyrimme tavoittamaan käsitteen kaksoismerkityksen: jokaiseen hetkeen kytkeytyy kutsu vastuullisuuteen sekä tuon kutsun välittämiseen ja vastaamisen mahdollistamiseen toiselle, joka ei ole koskaan meistä

täysin erillinen (Haraway 2016). Se on eräänlainen kutsu eteenpäin ojentamisen ja vastaanottamisen liikkeisyyden ylläpitämiseen.

Bennettin (2016) keskustelema lumoutumisen pysäyttävä, keskeyttävä ja hetkeen kiinnittävä voima sekä Baradin (2007) ja Harawayn (2016) luennasta ajatteluumme tarttuva välittävän vastaamisen tilanteisuus, mahdollinen hankaluus sekä välttämättömyys resonoivat tutkimuksessamme niissä pysäyttävissä kohtaamisissa tai hetkissä, jotka risettilivät osana työskentelyämme lasten taidetekojen kanssa. Aineistossamme lasten taideteot tulevat yhteen tutkijoiden ja taiteilijoiden sekä taidetekojen äärelle hidastaneiden ohikulkijoiden kanssa aina eläväisellä, lumoavalla mutta myös jännitteisellä ja ristivetoisuuksia sisältävällä tavalla. Sanallistamme näitä usein ihmetyksen ja jännittyneisyyden sekaisia kohtaamisia *häkeltyminen* käsitteen avulla. Lumoutumisen positiivisten konnotaatioiden rinnalla häkeltyminen käsite tavoittaa hyvin sen, kuinka kohtaamisissa lasten usein vaiettujen ja hankalia aiheita käsittelevien taidetekojen kanssa oli monesti jotain ambivalenttia, häiritsevää, hankalaa, mutta hankaluudessaan velvoittavaa. Häkeltymisestä tulee siksi tarkasteluamme ohjaava käsite. Häkeltyminen hetkien ajattelemisen uusmaterialistisen vastuullisuuden kanssa auttaa puolestaan kiinnittämään huomiota niihin välittävän vastaamisen mahdollisuuksiin, joita työskentely ja kohtaamiset taidetekojen kanssa pitävät sisällään. Häkeltyminen hetket ovat ikäänkuin intensiivisiä, tiheästi tapahtuvia kutsuja välittävään vastaamiseen. Tämän artikkelin kontekstissa häkeltyminen toimii siksi keinona kiinnittää huomiota näihin lasten taidetekojen aikaansaamiin, joskus hankaliin ja jännitteisiin kohtaamisiin tutkimusprosessin ja taidetekojen kuraamisen aikana ja niiden eettispoliittiseen potentiaaliin aikaansaada välittävää vastaamista.

LASTEN SENSITIIVISTEN TAIDTEKOJEN KANSSA TYÖSKENTELY

Artikkelimme perustuu kiertävään *Unelmien kaverimaa* -taidenäyttelyyn sekä siihen liittyvään tut-

¹ Taiteentutkimuksen kentällä taiteen herättämistä tunteista on keskusteltu esimerkiksi subliimin ja ihmetyksen käsitteillä (Nummenmaa & Hari 2023).

kija-taiteilijayhteistyönä toteutettuun kuratointiprosessiin. Näyttely- ja kuratointiprosessi ovat osa Tuija Huukin johtaman FIRE-tutkimuskollektiivin 2010-luvun puolivälistä alkaen tekemää työtä lasten vertaissuhteiden, vallan ja sukupuolen teemojen ja niiden käsittelyn keinojen parissa (esim. Huuki 2019; Pihkala & Huuki 2019; Pihkala ym. 2022). Osana tätä työtä kollektiivi on suunnitellut ja toteuttanut yhteistyössä tutkijoiden, taiteilijoiden ja media-tuottajien kanssa lukuisia luovia työpajoja näiden teemojen käsittelemiseksi yhdessä 10–13-vuotiaiden lasten kanssa. Pajoihin on vuosien aikana osallistunut kymmeniä koululuokkia ja yhteensä yli kaksisataa pohjoissuomalaista lasta useissa eri tutkimushankkeissa². Pajoihin osallistumista ja niiden luovaa toimintaa linjaa mukana olleiden lasten ja heidän huoltajiensa suostumus, yhteistyö osallistuneiden koulujen kanssa sekä tarkoin linjatut eettiset periaatteet, jotka tunnistavat aihepiirin sensitiivisyyden ja koskevat muun muassa anonymiteettiä³. Periaatteet koskivat niin pajojen toteutusta kuin niistä kommunikointia.

Kaveripajojen eettisenä ja metodologisena johtajatuksena on mahdollistaa vertaissuhteisiin, valtaan ja sukupuoleen liittyvien kokemusten ja ajatusten käsittely hienovaraisesti, ohjaten aiheen pariin moniaistisilla luovilla aktiviteeteilla, artikulaatioilla ja materiaalisilla elementeillä (Pihkala ym. 2022; Pihkala & Huuki 2023a). Metodologiaa ohjaa kollektiivin työstämä ajatus ”enemmän-kuin-inhimillisistä monitoimijuuksisista ja intra-aktivistisista sommitelmista” (Pihkala ym. 2022; Pihkala ym. tulossa; ks. myös Manning 2016; Renold & Ringrose 2016): pajat on rakennettu siten, että tila, värit, tekstiilit, esillä olevat taideteokset ja -materiaalit kutsuvat (taide)tekemisen äärelle ja auttavat suuntaamaan työskentelyä kohti Kaveripajojen aiheita olettamatta ennalta, mihin prosessi johtaa tai mitkä teemat nousevat sen aikana keskeisiksi. Tutkijat ja taiteilijat osallistuvat lasten työskentelyyn sommitelmien osana, tarjoten tukea tekemisen äärellä, keskustel-

len ja jutellen. Pajojen aktiviteetit on suunniteltu orientoimaan lapsia käsittelemään vertaissuhteiden aiheita eri tulokulmista ja vähä vähältä. Sommitelman lähtökohtana on (intra-)aktivoida muutosta kohti tasa-arvoisia, turvallisempia vertaissuhteita (Huuki ym. 2017; Huuki ym. 2021; Huuki, 2019; Pihkala & Huuki 2023a).

Vuosien saatossa toteutettujen pajojen aikana lapset ovat toteuttaneet yhdessä tai pareittain lukemattoman määrän erilaisia taideteoksia, jotka käsittelevät sukupuolta, valtaa, häirintää ja lasten vertaissuhteiden valtavainoumia sekä lasten kaverisuhteisiin liittyviä myönteisiä visioita. Taideteon keskeinen viesti on voinut olla kokemus jostain, joka on tuntunut pahalta. Joskus viesti saattoi olla ajatus siitä, että saisi olla oma itsensä riippumatta siitä, kenestä tykkää, tai toive siitä, että suhteiden teemojen käsittelylle olisi turvallisia paikkoja. Kaveripajojen pohjalta kollektiivin tutkijat ovat myös erilaisin kokoonpanoin etsineet väyliä välittää ja kommunikoida lasten taideteoksia, tietoa ja kokemuksia laajemmille yleisöille.

Tämän artikkelin keskiössä ovat tutkijoiden ja taiteilijan kohtaamiset erityisesti Unelmien kaverimaa -aktiviteetin myötä syntyneiden taideteosten äärellä tutkimusprosessin aikana ja niiden kohdassa laajemman yleisön taidenäyttelyissä. Artikkelin ensimmäinen kirjoittaja työskenteli tutkimusprojektissa ensin taiteilijana rakentaessaan luovia työpajajonoja. Työpajojen jälkeen hän tuli uudelleen mukaan taiteilijana ja tutkimusavustajana kuratoimaan lasten töitä taidenäyttelyksi yhdessä tutkijatiimin kanssa ja jatkoi tämän jälkeen tutkijana. Prosessin aikana syntyi ajatus *Unelmien kaverimaa* -installaatiosta ja samannimisestä näyttelystä.

Unelmien kaverimaa -installaation kuratointi aloitettiin loppuvuodesta 2021. Seuraavien noin kolmen kuukauden aikana taiteilija rakensi yhdessä tutkijoiden kanssa installaation lasten vuosien saatossa tuottamien ja tutkimuskäyttöön sallittujen Unelmien kaverimaiden elementeistä. He viettivät

2 Suomen Akatemian tutkimushankkeet *Vallan visaiset seurustelu- ja kaverisuhteet alakoulussa sekä taidelähtöiset menetelmät suhteiden eheyttämisessä (2016–2021) ja Taidelähtöiset menetelmät ja tutkimusaktivismi seksuaalisen häirinnän tutkimiseksi ja käsittelemiseksi alakouluikäisten vertaissuhteissa (2019–2023)*.

3 Kaikki kollektiivin tuottamat ja myös tässä artikkelissa viitatuut teokset on toteutettu siten, että lapset eivät ole tunnistettavissa.

alkuperäisten Unelmien kaverimaiden äärellä aikaa reflektoiden taidetekojen kantamia luovia prosesseja ja niiden aikana lasten pohtimia ja kertomia ajatuksia, kokemuksia ja toiveita. Taidetekojen kanssa ajatellen tutkijat ja taiteilija alkoivat poimimaan taidetekojen yksityiskohtia, jotka puhuttelivat ja jotka resonoivat lasten vertaissuhteisiin liittyvien ajatusten kanssa erityisellä tavalla. Valittuja elementtejä valokuvattiin, rajattiin ja niitä suurennettiin kuvankäsittelyohjelmalla. Elementit tulostettiin ja liistrettiin pahville, käsiteltiin säänkestäväksi ja niihin kiinnitettiin siimat ripustamista varten. Unelmien kaverimaiden elementit täyttivät pian kokonaisen huoneen, jossa tutkijat ja taiteilija palasivat yhä uudelleen istumaan niiden äärellä, elementtejä varoen siirrellen, sommitellen ja niiden kanssa työskennellen installaation rakentamiseksi (Kuva 1).

Kuva 1. Installaatio rakentuu.

Unelmien kaverimaa niminen näyttely toteutettiin ensin Oulussa sijaitsevassa asematunnelissa. Galleria oli suuren ikkunan taakse suojaan jäävä syvennys asematunnelin seinässä (Kuva 2). Näyttely piti sisällään installaation lisäksi pienellä näyttöllä pyörivän, Kaveripajojen yhteydessä tuotetun *Vallan vinksautuksia* -animaation (Huuki ym. 2022b). Animaatiossa digitaalisin keinoin tunnistamattomina toimivat lapset esittivät kannanottoja ja toiveita turvallisemmista kaverisuhteista. Tämän jälkeen installaatio koottiin osittain uudelleen Kasvatustieteiden ja sukupuolentutkimuksen päivien ajaksi Oulun yliopiston avoimeen aulatilaan loppuvuodesta 2022.

Kuva 2. Ohikulkijoita galleriatilan edessä.

Kuratointi- ja näyttelyprosessin aikana tutkijat ottivat valokuvia, kävivät yhteisiä pohdintoja ja keskusteluja ja kirjoittivat tutkimusmuistiinpanoja. Taidetapahtumien jälkeen, tämän artikkelin kirjoittamisen aikana, kokoonnuimme tutkijatiimin⁴ kanssa yhteen uudestaan. Tapaamisen alussa Kaveripajojen ja kuratointiprosessin tuntuja aktivoitiin luovan kirjoittamisen harjoituksella. Harjoituksen ohjeistus oli kirjoittaa noin viiden minuutin ajan prosessista juuri sillä hetkellä kumpuavia ajatuksia. Tämän jälkeen jatkoimme keskustellen ja kokemuksemme jakamalla. Kaksituntiseen äänittämällä tallennettuun yhteismuotoutuvaan keskustelutilanteeseen (vrt. *'intraview'*, Warfield 2017) osallistuivat paitsi tutkijat myös lattialle levitetyt Unelmien kaverimaa -elementit.

Aineiston muodostavat kuratointi- ja näyttelyprosessin aikana tuotetut autoetnografiset (Ryynänen ym. 2021) muistiinpanot tapahtumista, kohtaamisista ja keskusteluista sekä tutkijatiimin tapaamisen aikana syntyneet kirjoitukset ja keskustelu, joka litteroitiin. Aineiston analyysiprosessin aluksi ensimmäinen kirjoittaja kävi aineistoa läpi lukien, tapaillen, tunnustellen ja merkiten kohtia, jotka kertoivat jotain siitä, mitä lasten taideteokset tekevät. Näissä aineistokohdissa tutkijat kuvasivat, kuinka taideteot olivat pysäyttäneet, havahduttaneet ja herättäneet keskustelua, muistoja tai tunteita. Aineiston alustavan luennan jälkeen analyttistä lähestymistapaa on ohjannut ”kanssa-ajattelu” (*thinking with*; Jackson & Mazzei 2012; ks. myös Haraway 2016)

⁴ Tutkijatiimiin lukeutuivat tässä vaiheessa kirjoittajien lisäksi Tuija Huuki, Eveliina Puutio ja Anu Uusikylä.

häkeltyksen käsitteen kanssa. Aloimme erityisesti seuraamaan niitä prosessin eri vaiheissa esiin nousseita kohtaamisia taideteiden kanssa, joissa oli läsnä ihmetystä ja/tai jonkinlaista jännitteisyyttä, joka myöhemmin alkoi käsitteellistyä häkeltyksenä.

Seuraavissa luvuissa keskityimme häkellyttäviin kohtaamisiin erityisesti kolmessa prosessin vaiheessa. Kuvaamissamme kohtaamisissa häkeltymistä tapahtuu lasten kokemuksiin kantavien taideteiden, tutkija-aikuisten ja välillä ohikulkijoiden kanssa. Keskityimme ensin tutkijatiimin pohdintojen avulla kuratointiprosessiin. Sen aikana häkeltyksen hetket havahduttivat tutkija(aikuiset) painavuuteen, joka liittyi lasten taideteiden kanssa työskentelyyn ja niiden eteenpäin kuljettamiseen eettisesti kestäväällä tavalla osana tutkimusprosessia. Toisessa ja kolmannessa osiossa tarkastelemme häkellyttäviä kohtaamisia taideteiden matkattua julkisen rajapinnoille. Avaamme ensin taideteiden kohtaamiseen liittyvää ennaltamääräytymättömyyttä hetkessä, jossa taideteot kohtaavat vastustusta. Tämän rinnalle nostamme toisenlaisen hetken, jossa taideteot aikaansaavat ohikulkijoissa samaistumista ja vastuullista välittämistä. Näiden kohtaamisten avulla avaamme näkökulmia siihen, kuinka lasten kokemuksiin ja tietoa kantavilla (Renold 2018) taideteoilla on voima häkellyttää, heilauttaa totuttua olemisen tapaa ja saada siten aikaan uudenlaista järjestystä. Näin tehdessään ne kutsuvat esiin (vaikka joskus pieniäkin) välittäviä tekoja, jotka kannattelevat muutosta lasten arjessa elintärkeiden – joskus vaiettujen ja hankalien – asioiden äärellä. Taideteot alleviivaavat näin tarvetta etsiä eettisesti kestäviä keinoja, joilla tutkimusta tai sen aikana syntyneitä ”tuotoksia” ei vain kommunikoida vaan, joissa lasten taideteot tunnustetaan ja niitä tuetaan mahdollisuuksien aktivoijana, kanavana kohti uusia olemassaolon ja tietämisen muotoja (ks. Manning 2016).

TAIDETEKOJEN PAINAVUUS JA HÄKELTYMINEN KUTSUNA VÄLITTÄVÄÄN KULJETTAMISEEN

Tutkijatiimin työskentely lasten kaveripajojen ja kuratointiprosessin aikana on pitänyt sisällään kymmeniä ja kymmeniä tunteja lasten taideteiden äärellä työpajatilassa ja sen ulkopuolella. Tutkijoiden

muisteluissa piirtyy kuva työpajatilasta, jolle on koottu viereen vuosien saatossa karttuneita värikkäitä Unelmien kaverimaita. Niiden pienet ja veikeät, usein huolellisesti harkitut pikkutarkat yksityiskohdat kutsuvat kumartumaan ja tarkastelemaan niitä lähemmin. Unelmien kaverimaissa on rakennusmateriaaleja muffinssivuosta legopalikoihin, värikkäisiin teippeihin ja pumpuliiniin. Hauskat yksityiskohdat ilahduttavat ja pysäyttävät.

Tutkijatiimin kollektiiviset reflektiot tavoittivat Unelmien kaverimaiden materiaalis-affektiivisen voiman: katseen kimpoilun värikkäistä yksityiskohdasta toiseen ja huomion kiinnittymisen toistoihin ja yhteyksiin, esimerkiksi vartijoihin. Erään Unelmien kaverimaan reunalla seisoi rinnakkain kaksi pyöreää, pehmeää, vihreää pörröistä vartijaa kellot hattuinaan. Toisessa vartijoina toimi kaksi oranssia kanaa korkean navetan katolla ja seuraavassa kaksi ryhdikästä pyykkipoikaa kiiltävien sinihopeisten sateenvarjojen alla. Monessa Unelmien kaverimaassa toistuvat aidat, jotka olivat esimerkiksi legopalikoita tai jäätelötikkuja, joita pystyi liikuttamaan jonkin uhkaavan tilanteen sattuessa. Lapset olivat itse nimenneet hahmot vartijoiksi ja aidat aidoiksi. Siinä missä tutkijoiden reflektioissa kaksi piipunrassiportin alla seisovaa pörröistä olentoa ”*alkoivat ensin kutsua värikkyydellä ja pörröisyydellä*”, ”*katsoen takaisin suurilla nappisilmillään*”, vartijoiden ja aitojen toistuminen ”*pysäytti uudella tavalla*”.

Tutkijoiden pohdinnat tavoittivat kohtaamisissa läsnä olevan ilon ja innostuksen. Samalla kommentit kaikuivat jotain jännitteisellä tavalla pohdittavaa: ”*Miten niin arkinen asia kuin kaverijutut on sellainen, että kun sitä miettii, siihen kuuluu aidat ja vartijat?*” Tutkijoiden pohdinnassa vartijat ja aidat toivat viittauksen uhkaan. Ne muistuttivat taideteiden kantamien kokemusten ristivetoisuudesta, siitä, kuinka ”*huumorin ja värikkyden alta pilkahdelti kipukohtia lasten arjesta*”, kuten yksi tutkijoista sanoitti.

Vartijoiden ja aitojen toistoihin havahtumista ja niiden pysäyttävää voimaa voi ajatella Bennettin (2016) tavoin kiinnittymisenä, kiintymisenä ja lähentymisenä lasten maailmojen kanssa. Huomion kiinnittyminen on kehollista, aikoja ja paikkoja ylittävää ja yhteen punovaa: Tutkijoiden kehot kurottavat materiaalisesti lähemmäs teoksia mut-

ta myös lasten kokemusmaailmoja. Kohtaamisiin kietoutuu tuntuina yhtäaikaisesti jokin itselle vieras, joka saa kysymään, ja jokin tuttu, joka kytkeytyy henkilökohtaisiin kokemuksiin ja historioihin. Häkeltyamisen hetkeen saattoivat liittyä esimerkiksi omat lapsuusmuistot (ks. myös Pihkala ym. 2019).

Yksityiskohtien ja toiston huomaaminen, niihin kurottuminen kietoo hetkeen mukaan myös tekoprosessit. Häkeltyamisen hetkeä tuottavat taideteos mukana oleva lapsi ja lapsen kipeät kokemukset kaverisuhteista. Tässä häkeltyamisen hetkessä tutkijoilla on läsnä kokemus ja tieto Unelmien kaverimaista, joissa aidat ja vartijat olivat nimenomaan rakentamassa turvallisempaa tilaa kiusaamisen, häirinnän, konfliktien ja väkivallan varalta. Vartijoiden ja aitojen toistuminen havahdutti jälleen siihen, miten paljon satuttavia kokemuksia lasten kaverisuhteisiin voi liittyä. Vaikka nämä nimenomaiset työpaikat olivat ohii ja lapset olivat jo lähteneet, kulkivat ja kulkevat lapset ja tekoprosessit taideteoissa mukana edelleen. Ne kietoutuvat häkeltyamisen hetkeen materiaalistien yksityiskohtien kautta, kuten yksi tutkija sanoitti: *”[M]un mielestä nämä lapset on niinku läsnä näissä töissä, että kun he näkyy, heidän käsiala näkyy, nuo näkyy nuo heidän liimaklöntit noissa ja kaikki miten he on painellut ja miettinyt näitä.”*

Häkeltyamisen hetket ovatkin hyvin tiheitä, eri paikkojen ja aikojen kudelmia (Barad 2007; Haraway 2016) tai liikkeelle lähteviä verkostoja, kuten yksi tutkijoista kuvasi. Samalla tuohon lapsuuteen liittyvien tietojen, kokemusten, aikojen ja paikkojen tiheään verkostoon liittyy häkeltyamisen eettispoliittinen liikuttavuus (Bennett 2016): häkeltyminen ei vain kiinnitä meitä johonkin vaan aktivoi havaitsemaan ja tuntemaan lasten kaverisuhteisiin liittyvien unelmien ja haaveiden taustalla olevia arkitodellisuksia uudella tavalla. Häkeltyminen lasten kaverisuhteita ja niiden kipukohtia käsittelevien taideteosten äärellä operoi tutkijoissa eri tavoin. Yhtäältä se herätti tutkijoissa *”iloa, toivoa ja ylpeyttä lapsen puolesta”* ja lasten merkittävästä tiedosta ja syvälististä pohdinnoista. Tämä vahvisti halua kaiuttaa lasten tietoa eteenpäin.

Samalla tutkijat sanoittivat, että ilon, toivon, ylpeyden ja innostuneisuuden rinnalla hetkissä oli läsnä *”puristava tunne”* ja huoli siitä, miten taidete-

ot kohdataan – varsinkin silloin, kun ne kantoivat mukanaan ja kommunikoivat erityisen herkkiä sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuuden teemoja, kuten osa taideteoista teki: *”[J]os se on vaikka joku sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuuteen liittyvä [taideteke], mihin ihmiset voi suhtautua myös silleen, et EI, niin silloin se EI sanotaan myös sille lapselle, joka on mukana siinä.”* Tutkijat pohtivat lapsen läsnäoloa teoksissa: *”[M]iten ympäröivä maailma ottaa tämän teoksen ja nämä teoksen teemat vastaan, minkälaista rumuutta nuo kauniit ajatukset kohtaa ja miten ne ehkä taipuu vastarinnan myötä.”*

Tutkijoiden työskentelyssä taideteosten kanssa ristellivät jännitteiset kysymykset siitä, mikä määrittäytyy merkitykselliseksi ja merkityksettömäksi, mikä tulee hyväksytyksi, mikä torjutuksi ja kuinka lasten tiedot ja kokemukset asettuvat osaksi maailmaa, joka ensisijaisesti aikuisten tiedot ja tavat ajatella. Ne tihentyivät affektiivisena painavuutena, jonka voimme Bennettiin (2016) viitaten ajatella ikään kuin painovoiman tavoin kiinnittävän meidät maailmaan ja samalla havahduttavan eettiseen suhteisuuteen. Painavuus muistutti vastuusta ja velvollisuudesta suhteessa siihen, kuinka kuljettaa lasten kokemuksia julkisen rajapinnoille turvallisesti, sekä siitä, mitä tämä tarkoittaa taideteosten matkatessa aikana, jossa sallivamman, moninaisuuden mahdollistavan keskustelun rinnalla ilmenee yhteiskunnassa yhä esimerkiksi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuvaa syrjintää (Jokela ym. 2020). Tutkijat tunnistivat kuitenkin myös lasten tietojen merkityksen lapsille ja sen, että liian usein lasten kokemukset ohitetaan eikä niitä kuulla (ks. esim. Pihkala & Huuki 2019). Siksi painavuus kutsui paitsi suojelemaan myös etsimään keinoja välittää lasten tietoa tavoilla, jotka herättäisivät muitakin vastuulliseen eettiseen suhteisuuteen ilmiön kanssa.

Unelmien kaverimaan kuratointinnainaikaiset häkeltyamisen hetket informoivat konkreettisia toimia, joilla kuljettaa taideteoja välittävällä tavalla. Nämä ovat kysymyksiä, joista lasten taiteen kontekstissa on keskusteltu myös laajemmin (Venäläinen ym. 2019). Kysymykset korostuvat erityisellä tavalla prosessissa, jossa taidelähtöiset lähestymistavat ja sensitiivisiä aiheita käsittelevä tutkimus operoivat yhdessä. Tässä tapauksessa taideteosten välittävä kuljettaminen tarkoitti en-

sinnäkin sitä, että pyrimme rakentamaan näyttelytavalla, joka kuljettaa prosessia mukana, muistuttaen siitä, että taideteot kohdatessaan ohikulkija kohtaa myös lapsen. Teimme tämän avaamalla näyttelyn kuvauksissa tekoprosessia ja korostamalla niissä lasten tekijyyttä. Laitoimme näyttelyiden oheen linkin pajavideoon, joka havainnollisti anonyymillä tavalla lasten työskentelyä Kaveripajoissa (Huuki ym. 2021). Installaatiota rakentaessamme valikoimme lisäksi tekniikan siten, että lasten oma kädenjälki jäisi näkyviin ja suurennettuna jokainen yksityiskohta korostuisi. Kuitenkin, *toiseksi*, vaikka halusimme muistuttaa lasten läsnäolosta, pyrimme toimimaan tavalla, joka ei asettaisi lapsia alttiiksi turvattomuudelle tai arvostelulle. Valittu tekniikka mahdollisti sen, että lasten alkuperäisiä töitä ei tarvinnut viedä esille sellaisinaan. Tämä lisäsi osallistujien anonymiteettiä, varjeli alkuperäisiä töitä mahdolliselta ilki-vallalta ja suojeli lapsia ohikulkijoissa mahdollisesti negatiivisten reaktioiden tuomalta turvattomuudelta (vrt. Tuukkanen 2024). *Kolmanneksi* näyttelyn kuratointia ohjasi sitoutuminen etsimään keinoja kaiuttaa lasten viestiä ja ”välittää” se niin, että se olisi mahdollista vastaanottaa ja siihen olisi mahdollista vastata (Haraway 2016; Barad 2007). Tämä tarkoitti tutustumista näyttelypaikkaan ja sen erityispiirteisiin ja materialisoitui erityisesti tuodesamme karuun galleriatilaan värikkäiden elementtien kommunikoinnissa myönteisiä visioita, iloa ja luontoääniä siten, että ohittamisen sijaan *Unelmien kaverimaa* kutsuisi kiinnittymään, ehkäpä juuri Bennettin (2016) lumoutumisen tavoin.

”POJAT EI SAA TANSSIA” – VÄLITTÄVÄN VASTAAMISEN ENNALTAMÄÄRÄYTYMÄTTÖMYYS

Asematunnelissa lasten taideteot tulivat osaksi tilan ja ohikulkijoiden uusia kietoumia. Alla olevassa ensimmäisen kirjoittajan kuvauksessa näyttelyn koostamisesta värikkäät elementit tuottivat uusia häkeltymisen hetkiä ja muistuttivat kohtaamisten ennaltamääräytymättömyydestä (Barad 2007).

Olimme toisen tutkijan kanssa lasikopin sisällä viimeistelemässä näyttelyn ripustamista. Ohikulkija pysähtyi näyttelytilan lasisen seinän taakse oven

rakoon ja huudahti: ”*En ole kyllä koskaan nähnyt mitään tämmöistä!*” Aivan kuin *Unelmien kaverimaa* olisi avautunut yllättävällä tavalla alikulkutunnelin muuten harmaasta ja rosoisesta seinästä. Ohikulkija jäi kiinnostuneena seuraamaan työskentelyämme napaten myös meidän huomiomme läsnäolollaan. Hetken päästä hänen katseensa kiinnittyi *Vallan vinksautuksia* -animaation, joka pyöri pienellä ruudulla gallerian nurkassa. Ruudulla oli teksti:

”Tiesitkö, että pojat voivat olla minkälaisia tahansa?”

Pojat voivat meikata

Pojat voivat tanssia

Pojat voivat käyttää mitä vaatteita tahansa

ANNA MINUN OLLA MINÄ!”

Ohikulkija luki ääneen ”*Pojat voivat tanssia*” tiuskaisten vihaisesti heti perään ”*pojat ei saa tanssia!*” Tunnelma muuttui jännittyneeksi ja hieman uhkaavaksi. Valpastuimme. Hetken hiljaisuuden jälkeen henkilö jatkoi ”*paitsi heviä.*” Kohtaamisen käänne hämmensi. Toinen meistä vastasi naurahtaen, että ”*eikö sekin ole tanssimista?*” toisen pohtiessa kysyen eikö olisi hyvä, jos pojatkin voivat ilmaista itseään, miten haluavat, muutenkin kuin tanssimalla heviä. Onhan olemassa myös paritansseja ja *Tanssii tähtien kanssa* -ohjelma. Niissäkin on miehiä. Ohikulkija vastasi tähän edeltänyttä rauhallisemmin ja vähän pohdiskellen, kuinka hänelläkin oli nuorempana pitkä tukka ja hän tanssi heviä. Tilanne kiristyi jälleen, kun ohikulkija näki animaatiossa olevan lapsen viestin ”*Älä ole rasisti.*” Hän mutisi lauseen ääneen ja vaikutti ärsyntyvän tästä tekstistä entistä voimakkaammin. Hänen katseensa kierteli hetken, kunnes se pysähtyi seinällä olevaan lapsen kirjoittamaan huoneentauluun. Hän luki ääneen ”*Kaikki on siellä erilaisia ja ne saa olla sellaisia, kuin haluaa.*” Tähän hän ärähti vihaisesti: ”*eikö nämä tekstit ole ristiriidassa keskenään?!*”, ”*Te opettatte, että jokainen saa olla minkälainen haluaa, niin eikö*

sitten pitäisi saada olla myös rasisti?!", "Ei lapsille saa opettaa tällaista!"

Asematunnelin suljetussa lasikopissa, jonka ainoan poistumisreitoin mies tukki, tilanne tuntui pelottavalta ja ennalta-arvaamattomalta. Jatkoimme kertomalla korostetun rauhallisesti työstämme. Lopulta ohikulkija lähti sanoen *"No joo, ehkä tämä oli minulta vähän laiskaa argumentointia"*.

Kohtaamisessa taideteot tuntuivat tuottavan häkeltyksen hetken, jonka läpäisee jännitteisyys, ehkäpä juuri Bennettin (2016) puhuma materia – tässä tapauksessa taideteon – kyky nykäistä ja heilauttaa jotain totuttua ajattelun tai olemisen tapaa ja saada sitä kautta aikaan uutta järjestystä. Ohikulkijan reaktiossa kyseenalaistuu paitsi lasten toive yhdenvertaisuudesta myös lapsi toimijana ja suhteita ja sukupuoli- koskevan tiedon tuottajana. Lasten taide- tekojen sisältämät viestit heilauttivat sukupuoleen liittyviä ajatuksia esimerkiksi poikien tanssimisen jyrkästä kieltämisestä hevin tanssimisen sallivuuteen ja jonkinlaiseen sanattomaan konsensukseen: ehkä pojat voivatkin tanssia. Tässä yhteisluotuvassa hetkessä eleyt historiat, taiteen materia ja kulttuuriset sukupuoli-, tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusdiskurssit operoivat muovaten käsityksiä – myös lasten kokemuksia kyseenalaistaen – siitä, miten saa olla poika, mitä pojat voivat tehdä, kenellä on oikeus olla olemassa ja millä tavalla.

Edellisessä luvussa kuvatut kuratointivaiheen häkeltyksen hetket lasten taide- tekojen kanssa olivat jo saaneet meidät (tutkijoina, taiteilijoina ja aikuisina) miettimään ja räätälöimään keinoja kuljettaa lasten kokemuksia eettisesti kestäväällä tavalla. Nämä ratkaisut operoivat myös tässä hetkessä. Silti hetken ailahtelevuus muotoili vastuullisuuden kutsua yhä uudelleen. Olimme hämentyneitä tilanteisesti kehkeytyneestä turvattuudesta, yllättävyydestä ja siitä, miten hetkittäin avautuvassa, ailahtelevassa tilanteessa tulisi toimia niin, että kohtaaminen kutsuisi ohikulkijaa vastustamisen sijaan vastaamaan välittävästi taide- tekoihin ja niiden kantamiin lasten kokemuksiin. Kuinka me voisimme kalibroida toimintamme hankalan tuntuudessa hetkessä lasten kokemusten kannatte-

lijoina ja kaiuttajina rakentaen välittävän vastaamisen tilaa ohikulkijalle, jonka reaktiot tuntuivat suorastaan kyseenalaistavan lasten kokemuksia? Hankaluudessaan häkeltyksen hetket vaativatkin hankaluuksien kanssa pysyttelemistä ja samalla niiden kanssa liikkumista (Pihkala & Huuki 2023b; Renold & Ivinson 2022) yhä uudelleen luotuvissa hetkissä.

Jokainen hetki oli ohikulkijalle, kuten myös meille, kutsu välittävään vastaamiseen (Barad 2007; Haraway 2016) ilman valmista manuaalia. Häkeltykseen (Bennett 2016) ja välittävän vastaamisen etiikkaan on sisäänkirjoitettu tilanteinen ennalta- määräytymättömyys, joka liittyy ilmiöiden yhteis- luotuvuuteen luonteeseen (Barad 2007). Kohtaamisen luonne ailahteli uhkaavan ja jännitteisen, kiinnostuneen ja torjuvan välillä. Hetken ennalta- määräytymättömyys tarkoittaa, että häkeltyminen lasten taide- tekojen kanssa avautuu elävänä, dynaamisena ja kehkeytyvänä, mikä liittyy taiteen luonteeseen myös laajemmin (Lähdesmäki & Koistinen 2021). Se on kuin tanssi, jossa jokainen kohtaaminen taideteon elementtien ja niihin kietoutuvien ajatusten ja kokemusten kanssa voi muuttaa kohtaamisen kurssia.

Kaikessa ennalta- määräytymättömyydessään taideteot pitävät sisällään eettispoliittista potentiaalia ja muutoksen mahdollisuuksia. Tutkimusprosessin osana asematunneliin matkanneet taideteot kykenivät liikauttamaan uudella tavalla tai uuteen suuntaan (Bennett 2016; Pyyry 2022). Yllä kuvattu hetki liikautti sukupuoleen liittyviä normatiivisia tiedon ja toimijuuksien järjestyksiä. Samalla se piti elävänä tutkimusprosessin eettiseen kestävyteen liittyviä vastuita. Häkeltyksen eettinen potentiaali piileekin sen kyvyssä ikään kuin suostutella pakottamatta, jäsentää kokemusta ilman, että tämä jäsen- nys tai järjestys pitäisi toistaa samankaltaisena yhä uudelleen ja uudelleen (Bennett 2016, 28). Se määrittyy kohtaamisissa tilanteisesti ja haastaa meitä entistä enemmän tarkastelemaan eteenpäin välittämisen etiikkaa ja politiikkaa ja pistämään myös itsemme tutkijoina alttiiksi kohtaamisten käännteille työskennellessämme lasten taide- tekojen kanssa.

TAIDETEKOJEN AIKAANSAAMAA VÄLITTÄVÄÄ VASTAAMISTA

Asematunnelista unelmien kaverimaan elementit jatkoivat matkaansa yliopiston aulassa toteutettuun näyttelyyn. Siellä eräs ohikulkija pysähtyi näyttelyn äärelle ja huudahti ilahtuneen oloisesti: ”*Vihakoppi, aikuisetkin tarvisi tuollaisen!*” Huudahduksen kirjoitti *Unelmien kaverimaa* -installaation yksityiskohhta – värikäs jäätelötikkurakennelma – jonka lapset olivat nimenneet vihakopiksi. Sen seinässä oli kelmainen kimaltava sydän ja ulkopuolella pörröiset olennot kahvittelemassa. Vihakopin seinien sisällä nökötti punainen pyöreä olento teräväkulmaiseksi taivutetun sähäkän piipunrassin keskellä. Viereen oli avattu lasten kertoma ajatus vihakopin taustalla: ”*Kahvilan vieressä on vihakoppi, jonne voi mennä purkamaan ikäviä tunteita, kuten ärästyystä tai kiukua. Sinne voi mennä rauhoittumaan.*” Jos lasten rakentamaan Unelmien kaverimaan yritti tulla aggressiivisena, joutui kulkemaan vihakopin kautta.

Kohtaaminen muistuttaa meitä siitä, että taide-teot ja niiden materiaalisuus kantavat lasten kokemuksiä, tietoja ja maailmoja. Lasten taideteot ovat kuin Manningin (2020, 22) kuvaamia tuntuvia materiaalisia kokoumia tai komposiitteja, jotka materiaalisoituvat henkilökohtaisen työskentelyn kautta ja välittävät lasten tunteita, kokemuksia, tietoa ja huolenaiheita esteettisellä tavalla aina uusissa yhteyksissä. Ne kantavat mukanaan sitä, mikä on lapsille tärkeää ja millä on heille merkitystä. Häkeltyminen hetkessä taideteot löytävät kosketuspintansa, kuten yllä, kun lasten vaikeiden tunteiden käsittelyyn visioima vihakoppi resonoi ohikulkija-aikuisten kokemusten kanssa. Tässä kohtaamisessa aikuisten ja lasten maailmat kohtaavat ja kietoutuvat toisiinsa; kohtaamisessa aikuisen ja lapsen tietojen, taiteen ja toimijuuksien normatiiviset asemoinnit ja asemat uudelleenjärjestyvät hetkellisesti.

Kosketuspinnat mahdollistavat samaistumista, ja lisäksi niillä avautuu kutsuja välittävään vastaamiseen, vaikka joskus vain pienieleisesti. Esimerkiksi eräs ohikulkija pysähtyi ottamaan kuvia *Unelmien kaverimaasta* ja kertoi näyttelyn ilahduttaneen häntä. Hän kertoi pysähtyvänsä näyttelyn äärelle lähes päivittäin ja lähettävänsä kuvia lapsenlapsilleen ilahduttaakseen heitäkin. Kuvan lähettämisen kautta lapsenlapset tulivat osaksi häkeltyksen tihe-

ää kietoumaa muistuttaen, kuinka pienetkin välittävät teot ja eleet ovat merkityksellisiä osana jatkuvaa välittämisen ja vastaanottamisen ketjua (Haraway 2016). Tämän häkeltyksen hetken tavoin taideteot voivat liikuttaa affirmaatiivisella tavalla ja saada aikaan vastuullisuutta, joka voi olla hyvinkin arkista (Haraway 2008, 36), kuten äärelle hidastaminen, kuvan lähettäminen tai kannustava kommentti: ”*Ihanna kun teette tätä.*”

Arkinen ja pienieleinenkin välittävä vastaaminen ei ole kuitenkaan itsestään selvää, vaan vaatii niiden hienovaraisten yhteyksien ja virtuaalisen potentiaalisen huomaamista ja huomioimista, joissa kulloinkin olemme mukana (Barad 2007). Tätä huomiointikykyä ja avoimuutta on mahdollista ruokkia ja herkistää (Bennett 2016). Meille tutkijoina tämä tarkoittaa välittävän vastaamisen orientaatiota, joka kantaa vastuun siitä, millaisia kohtaamisia ja kietoumia me edesautamme synnyttämään lasten taideteojen (ja niiden kantamien lasten maailmojen) kanssa (Barad 2007, 382).

POHDINTA

Taidelähtöisillä, muutosorientoituneilla feministisillä metodologioilla on valtava potentiaali tutkittaessa, käsiteltäessä ja osallistuttaessa rakentamaan eettisesti kestäviä lapsuuden vertaiskulttuureja. Toisaalta metodologiset kurkottelut tutkimuksen eettispoliittisiin mahdollisuuksiin edellyttävät uudenlaista herkistymistä huomaamaan, mitä vastuullisuuksia sisältyy niihin prosesseihin ja kohtaamisiin, joissa taideteoja kuljetetaan uusiin kietoumiin julkisen (joskus polarisoituneiden keskustelujen) rajapinnoille (Renold & Ivinson 2021). Tässä artikkelissa olemme jäljittäneet häkeltyksen hetkiä, joissa tiheny kutsuja välittävään vastaamiseen – eettisen suhteisuuden kalibroimiseen tutkimuksen, taideteojen ja niiden kantamien lasten tietojen äärellä.

Hetkissä taideteojen äärellä yhteen tulevat (tutkija-)aikuiset ja lapset, eri tavoin sallitut vertaissuhteita ja sukupuolta koskevat kokemukset, ajatukset ja tiedot sekä huolella, välittäen kuratoitu taideteojen veikeä materiaalisuus. Analyysissa häkeltyksen hetket havahduttavat, kiinnittävät ja tekevät painon lailla tuntuvaiksi lasten vertaissuhteisiin liittyvien kokemusten kipukohtia sekä lasten tapoja

tietää ja ajatella niihin liittyviä teemoja. Lasten taideteot ja niiden kantamat ajatukset, kokemukset ja tieto löytävät kosketuspintansa tutkijoissa ja välillä ohikulkijoissa pysäyttävällä ja potentiaalisesti liikuttavalla tavalla. Analysoiduissa häkeltymisissä lasten taideteot liikauttavat lasten tietoihin ja taiteeseen liittyviä totunnaisuuksia siitä, kenen tieto, kokemukset ja ajatukset tulevat nähdäksi, millaisin ilmaisun tavoin tietoa saa/voi kommunikoida ja millaisilla kokemuksilla on väliä (Venäläinen ym. 2019). Aina nuo liikautukset eivät ole kivittomia – ne saattavat olla myös hankalia, haastavia ja turvattomia (Haraway 2016).

Huomion kiinnittäminen taidetekojen kykyyn tehdä – häkellyttää – laventaa tutkimuksen eettispoliittista kysymyksenasettelua tärkeällä tavalla niihin aina ennalta määrättyihin affektiivisiin ulottuvuuksiin, joita taide(lähtöisyys) tutkimusprosessiin tuo (Kontturi 2013; Manning 2020 ja 2016). Näissä pohdinnoissa tunnistamme arvokkaita, vielä tutkimattomia yhtymäkohtia taiteen ja tutkimuksen keskustelujen välillä. Analysoimissamme häkeltyminen hetkissä punoutuu esiin erityisesti tutkijataiteilijoiden virittyminen jatkuvasti, tilanteisesti uudelleenmuotoutuviin ja prosessiin kietoutuneisiin hienovaraisiin vastuullisuuden kutsuihin, jotka operoivat ohi tutkimuksen tavanomaisten eettisten protokollien (Renold & Iverson 2022). Toisaalta lasten taidetekojen kyky häkellyttää, kiinnittää huomionamme samanaikaisesti niiden potentiaaliin mahdollistaa jotain uutta ja säröttää sitä hiljaisuutta, vaikenemista ja kohtaamisen hankaluutta, joka on meille tutkijoina tuttua tutkimiemme aiheiden ympärillä (Pihkala & Huuki 2019). Tutkija-taiteilijoina eettinen haasteemme onkin rakentaa ja kannatella kohtaamisia, jotka vaikenemisen ylläpitämisen sijaan orientoituvat liikuttamaan – vaikka pienieleisestikin. Kaveripajojen taidelähtöisen ja luovan tutkimuksen näkökulmasta juuri taidetekojen kanssa häkeltyminen aikaansaamat pienetkin välittävät teot ovat merkityksellisiä, sillä ne rikkovat sitkeää vaikenemisen ja vaientamisen kulttuuria sensitiiv-

visten kokemusten äärellä – niin lapsuuden vertaisuhteiden kontekstissa kuin laajemminkin. Tässä tarkasteltu taidelähtöinen tutkimusprosessi mahdollisti kohtaamisia lasten ajatusten, tietojen ja kokemusmaailmojen kanssa, avaten aina uusia välittävän vastaamisen ja vastuunkannon paikkoja.

Häkeltymisestä kehkeytyi analyttinen navigointiväline, jonka avulla olemme kerineet auki, mitä sensitiivisten aiheiden kanssa tapahtuva tutkimukseen kytkeytyvä ja muutokseen orientoituvaa työskentelyä tarkoittaa ja millaista välittävää vastaamista ja vastuullisuutta se edellyttää – ja mitä se voi mahdollistaa. Olemme tehneet näkyväksi kohtaamisiin kytkeytyvää eettispoliittista potentiaalia ja avanneet näköaloja hankaluuksien kanssa pysyttelevään välittävän vastaamisen orientaatioon taidelähtöisen tutkimuksen käytännöissä. Häkeltyminen hetket viestivät taidetekojen rikkaasta eettisestä kapasiteetista ja antavat vihjeitä sellaisten kohtaamisten rakentamiseksi, jotka voivat havahduttaa eettiseen suhteisuuteen. Hetket osoittavat, että lasten taideteoilla on voimaa liikauttaa ja saada aikaan välittävää vastaamista, joskus hyvin arkisesti ja pienieleisestikin. Juuri tämänkaltaisten kohtaamisen kultivoiminen aktivoi feminististen uusmaterialististen metodologioiden eettispoliittista potentiaalia ja ohjaa rakentamaan affirmaatiivisia ja eettisesti kutsuvia ja velvoittavia materiaalisesti merkityksellisiä kohtaamisia.

Satu Suvanto (YTM) tekee väitöskirjaa Oulun yliopistossa sekä opiskelee soveltavaa taidetta Lapin yliopistossa. Hän keskittyy tutkimuksessaan feministisiin uusmaterialistisiin lähestymistapoihin ja soveltavan taiteen mahdollisuuksiin tieteen ja taiteen rajapinnoilla.

FT Suvi Pihkala työskentelee tutkijatohtorina Oulun yliopistossa. Hän keskittyy tutkimuksessaan feministisiin uusmaterialistisiin lähestymistapoihin ja niiden eettisiin ja metodologisiin mahdollisuuksiin.

KIRJALLISUUS

- Barad, Karen (2007) *Meeting the Universe Halfway: Quantum Physics and the Entanglement of Matter and Meaning*. Durham: Duke University Press.
- Bennett, Jane (2020) *Materian väre: olioiden poliittinen ekologia*. Tampere: niin & näin. Suomentanut Tapani Kilpeläinen.
- (2016) *The Enchantment of Modern Life: Attachments, Crossings, and Ethics*. Princeton: Princeton University Press.
- Bolt, Barbara (2004) *Art Beyond Representation. The Performative Power of the Image*. London & New York: I.B.Tauris.
- Braidotti, Rosi (2013) *The Posthuman*. Cambridge: Polity.
- Haraway, Donna (2016) *Staying with the Trouble. Making Kin in the Chthulucene*. Durham: Duke University Press.
- (2008) *When Species Meet*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Hickey-Moody, Anna, Horn, Christine, Willcox, Marissa & Florence, Eloise (2021) *Arts-Based Methods for Research with Children*. London: Springer International Publishing.
- Huuki, Tuija (2019) Collaging the virtual: Exploring Gender Materialisations in the Artwork of Pre-Teen Children. *Childhood* 26:4, 430–447.
- (2018) Pojat ja (väki)valta kolmen metodologisen kehityksen näkökulmasta. Teoksessa Kivijärvi, Antti, Huuki, Tuija & Lunabba, Harry (toim.) *Poikatutkimus*. Tampere: Vastapaino & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, 175–196.
- Huuki, Tuija, Kyrölä, Kata & Pihkala, Suvi (2022a) What Else Can a Crush Become: Working with Artsmethods to Address Sexual Harassment in Pre-Teen Romantic Relationship Cultures. *Gender and Education* 34:5, 577–592.
- Huuki, Tuija, Hänninen, Sami, Louhela, Helena, Pihkala, Suvi, Puutio, Eveliina & Jokinen, Päivi (2022b) *Vallan vinksautuksia. Animaatiokokoelma*. Oulun yliopisto. Url: https://www.youtube.com/watch?v=pR7zED_LTa8 (haettu 6.7.2023).
- Huuki, Tuija, Hänninen, Sami, Louhela, Helena, Pihkala, Suvi & Puutio, Eveliina (2021) *Kaveripajat*. Oulun yliopisto. Url: <https://www.youtube.com/watch?v=Q41lleyVW8g> (haettu 6.7.2023).
- Huuki, Tuija, Hänninen, Sami, Koivukangas, Anna & Tumanyan, Marian (2017) *Pinnalla – pinnan alla*. Oulun yliopisto. Url: <https://www.youtube.com/watch?v=V7aut2us4Jc> (haettu 6.7.2023).
- Hyvärinen, Pieta, Koistinen, Anna-Kaisa & Koivunen, Tuija (2021) Tuottavan hämmennyksen äärellä: näkökulmia feministiseen pedagogiikkaan ympäristökriisien aikakaudella. *Sukupuolentutkimus–Genusforskning* 34:1, 6–18.
- Hongisto, Ilona & Kurikka, Kaisa (2013) *Toisin sanoin. Taiteentutkimusta representaation jälkeen*. Turku: Eetos.
- Irni, Sari & Kyrölä, Katariina (2016) Feministiset sommitelmat, uusmaterialistiset politiikat ja äärimmäisyyksien materiat: Johdanto. *Sukupuolentutkimus–Genusforskning* 29:3, 3–9.
- Jackson, Alecia Y. & Mazzei, Lisa A. (2012) *Thinking with Theory in Qualitative Research: Viewing Data across Multiple Perspectives*. Lontoo: Routledge.
- Jokela, Satu, Luopa, Pauliina, Hyvärinen, Anni, Ruuska, Tupu, Martelin, Tuija & Klemetti, Reija (2020) *Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten hyvinvointi. Kouluterveyskyselyn tuloksia 2019*. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.
- Kontturi, Katve-Kaisa (2013) Molekulaarinen taidehistoria. Kolme teesiä. Teoksessa Hongisto, Ilona & Kurikka, Kaisa (toim.) *Toisin sanoin. Taiteentutkimusta representaation jälkeen*. Turku: Eetos, 235–260.
- Lehtonen, Jukka, Puutio, Eveliina, Pihkala, Suvi & Huuki, Tuija (2023) Navigating with Pre-teenage Children for Sexuality Education. *Sex Education. Sexuality, Society and Learning*. <https://doi.org/10.1080/14681811.2023.2237428> (haettu 12.3.2024).
- Leppänen, Taru & Tiainen, Milla (2016) Feministisiä uusmaterialismeja paikantamassa: materian toimijuus etnografisessa taiteen- ja kulttuurintutkimuksessa. *Sukupuolentutkimus–Genusforskning* 29:3, 27–44.
- Lähdesmäki, Tuuli & Koistinen, Aino-Kaisa (2021) Explorations of Linkages Between Intercultural Dialogue, Art, and Empathy. Teoksessa Maine, Fiona & Vriikki, Maria (toim.) *Dialogue for Intercultural Understanding: Placing Cultural Literacy at the Heart of Learning*, 45–58. Cham: Springer.
- Manning, Erin (2020) *For a Pragmatics of the Useless*. Durham: Duke University Press.
- (2016) *The Minor Gesture*. Durham: Duke University Press.

- Massumi, Brian (1995) The Autonomy of Affect. *Cultural Critique* 31, 83–109. <https://doi.org/10.2307/1354446> (haettu 12.3.2024).
- Nummenmaa, Lauri & Hari, Riitta (2023) Bodily Feelings and Aesthetic Experience of Art. *Cognition and Emotion* 37:3, 515–528. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/02699931.2023.2183180> (haettu 12.3.2024).
- Osgood, Jane & Robinson, Kerry (2019) *Feminists Researching Gendered Childhoods: Generative Entanglements*. London: Bloomsbury Academic.
- Pihkala, Suvi & Huuki, Tuija (2023a) Safe and Enabling: Composing Ethically Sustainable Crafty-Activist Research on Gender and Power in Young Peer Cultures. *International Journal of Social Research Methodology* 26:4, 363–375.
- (2023b) Duct-Taped X: Gender and the 'Ethically Enabling Conditions' of Creative-Activism on Pre-Teen Peer Cultures. *Journal of Gender Studies* 32:5.
- (2019) How A Hashtag Matters – Crafting Response(-Abilities) through Research-Activism on Sexual Harassment in Pre-Teen Peer Cultures. *Reconceptualizing Educational Research Methodology* 10:2–3, 242–258.
- Pihkala, Suvi, Huuki, Tuija, Puutio, Eveliina & Louhela Helena (tulossa) Friendship Workshops – Feminist Arts-Based Intra-Activist Methodology with Children and Young People. Teoksessa Hickey-Moody, Anna, Pihkala, Suvi, Coombs, Gretchen & Willcox, Marissa (toim.) *New Materialist Affirmations: Creative Research Interventions in Methods and Practice*. Edinburgh University Press.
- Pihkala, Suvi, Puutio, Eveliina, Louhela, Helena & Huuki, Tuija (2022) Taidelähtöinen tutkimusativismi seksuaalisen häirinnän käsittelemiseksi varhaisnuorten kanssa. Teoksessa Eloheimo, Aino-Maija, Miettinen, Sari, Ojala, Hanna & Saresma, Tuija (toim.) *Intersektionaalinen feministinen pedagogiikka*. Tampere: Vastapaino, 239–247.
- Pihkala, Suvi, Huuki, Tuija & Sunnari, Vappu (2019) Moving with Touch: Entanglements of a Child, Valentine's Day Cards, and Research-Activism against Sexual Harassment in Pre-Teen Peer Cultures. *Social Sciences* 8:8, 226.
- Pyyry, Noora (2022) Kasvatusmaantiede antroposeenin tutkimussuuntana: ihmiskeskeisyydestä kohti lumoutumisen pedagogisia tiloja. *Kasvatus & Aika* 16:3, 70–84.
- Renold, EJ, Edwards, Victoria & Huuki, Tuija (2020) Becoming Eventful: Making the 'More-Than' of a Youth Activist Conference Matter. *Research in Drama Education: The Journal of Applied Theatre and Performance* 25:3, 441–464.
- Renold, EJ & Ivinson, Gabrielle (2022) Posthuman Co-Production: Becoming Response-Able with What Matters. *Qualitative research journal* 22:1, 108–128.
- Renold, EJ & Ringrose, Jessica (2016) Pin-Balling and Banners: The Posthuman Phallus and Intra-Activist Sexuality Assemblages in Secondary School. Teoksessa Allen, Louisa ja Rasmussen, Mary Loue (toim.) *The Palgrave Handbook of Sexuality Education*. Lontoo: Palgrave Macmillan, 631–653.
- Renold, Emma (2018) 'Feel What I Feel': Making Da(r)ta with Teen Girls for Creative Activisms on How Sexual Violence Matters. *Journal of Gender Studies* 27:1, 37–55.
- Ringrose, Jessica, Warfield, Katie & Zarabadi, Shiva (toim.) (2019) *Feminist Posthumanisms, New Materialisms and Education*. London: Routledge.
- Ryynänen, Sanna, Rannikko, Anni & Hakoköngäs, Eemeli (2021) *Tutkiva mielikuvitus: luovat, osallistuvat ja toiminnalliset tutkimusmenetelmät yhteiskuntatieteissä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Taylor, Carol & Hughes, Christina (toim.) (2016) *Posthuman Research Practices in Education*. Lontoo: Palgrave Macmillan.
- Tumanyan, Maryan & Huuki, Tuija (2020) Arts in Working with Youth on Sensitive Topics: a Qualitative Systematic Review. *International Journal of Arts through Education* 16:3, 381–397.
- Tuukkanen, Terhi (2024) Yksityinen, puolijulkinen ja julkinen tila lasten turvallisuutta koskeissa näkemyksissä, *Yhteiskuntapolitiikka* 1, 18–28.
- Venäläinen, Päivi (2019) Katse lasten ja nuorten taiteeseen. Teoksessa Venäläinen, Päivi, Lindholm, Jemina, Kairavuori, Seija, Pusa, Tiina, & Ylönen, Susanne (toim.) *Jälkikuvia, kuvan jälkiä: lasten ja nuorten taiteen tallentaminen ja tutkiminen*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 9–18.
- Venäläinen, Päivi, Lindholm, Jemina, Kairavuori, Seija, Pusa, Tiina & Ylönen, Susanne (toim.) (2019) *Jälkikuvia, kuvan jälkiä: lasten ja nuorten taiteen tallentaminen ja tutkiminen*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Warfield, Katie (2017) "I Set the Camera on the Handle of my Dresser": Re-matter-ializing Social Media Visual Methods through a Case Study of Selfies. *Media and Communication* 5:4, 65–74.

BEWILDERMENT AND FEMINIST RESPONSE-ABILITY IN (RESEARCH) ENCOUNTERS WITH CHILDREN'S WORKS OF ART

This article contributes to discussions about the ethical and political possibilities of new materialist arts-based approaches. We examined the arts-informed research process with children in a study that aimed to explore pre-teen peer cultures, gender and power. The research data consists of the researchers' and artists' autoethnographic observations of the process by which the children's artworks were curated into exhibitions. With the help of the new materialist ethical orientation of 'staying with the trouble' and the concept of bewilderment as an analytical navigational tool, we examine affective encounters with children's works of art at different stages of the process. In the article, we adopt conceptual and practical perspectives on the transformative power of new materialist arts-informed research methodologies and the responsibilities they entail, particularly in the sensitive field of research on gender and power in children's peer relations.

KEYWORDS: BEWILDERMENT, CHILDREN, CHILDREN'S WORKS OF ART, FEMINIST NEW MATERIALISM, FEMINIST RESPONSE-ABILITY